

ปัจจัยการขยายตัวของความต้องการเรียนกวดวิชา*

Expansion Factors of Demand on Private Tutoring

นิติบดี ศุขเจริญ (Nitibodee Sukjaroen)**

บุษรา อวนศรี (Busara Uansri)***

เรวดี อันนันนั (Revadee Annannab)****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวกับการกวดวิชา มีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนกวดวิชาขยายตัว โดยพิจารณาแยกเป็นด้านการศึกษา ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านสังคม และด้านภาครัฐ ในส่วนที่เป็นอุปสงค์ และอุปทาน ตามลำดับ ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปัจจัยด้านอุปสงค์ คือ ค่านิยมทั้งผู้ปกครองและผู้เรียน วัฒนธรรมทางการศึกษา และการเตรียมตัวทางการศึกษา ส่วนปัจจัยด้านอุปทาน คือ กลไกการคัดเลือกเข้าเรียน และความสามารถในการสอนให้เข้าใจ ทั้งนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชาในประเทศไทยที่แตกต่างจากต่างประเทศ ด้านอุปสงค์ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของผู้ปกครอง ประสบการณ์ผู้เรียน และลักษณะส่วนบุคคล ส่วนด้านอุปทาน คือ กลยุทธ์ทางการตลาดและชื่อเสียงของโรงเรียนกวดวิชา

คำสำคัญ : ปัจจัย, การขยายตัว, ความต้องการเรียน, กวดวิชา

* บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่อการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชา

This article objective is to synthesis the factors, which influenced to private tutoring expansion.

** สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต อีเมล: nitibadee.suk@kbu.ac.th,

Research Center, Kasem Bundit University, email address: nitibadee.suk@kbu.ac.th

*** คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต อีเมล: busara.uan@kbu.ac.th,

Faculty of Liberal Art, Kasem Bundit University, email address: busara.uan@kbu.ac.th

**** คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต อีเมล: revadee.ann@kbu.ac.th,

Faculty of Business Administration, Kasem Bundit University, email address: : revadee.ann@kbu.ac.th

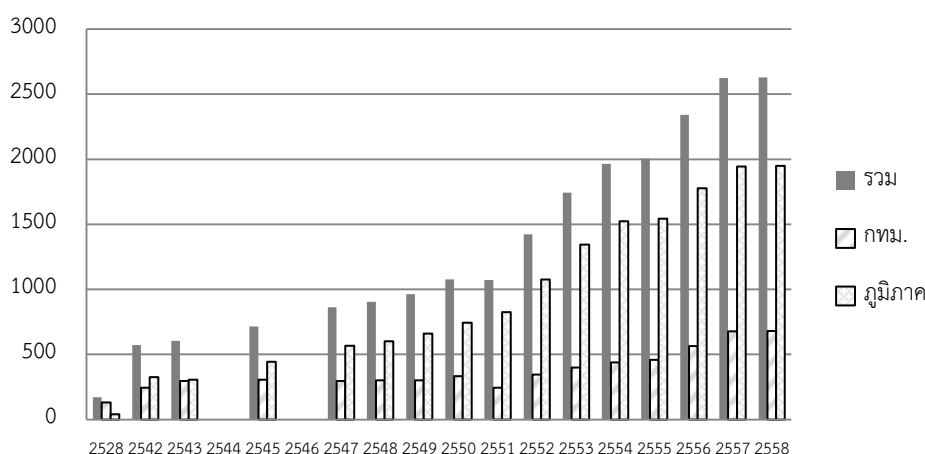
Abstract

This research is the research synthesis method from tutoring of international and domestic research. The objectives are the finding of private tutoring expansion factors. The study is consists of education, economic, social, and government that in part of supply and demand, respectively. The research found that factors influencing the expansion of the tutoring school both domestically and internationally. Supply factors are the values of parents and learners, educational culture, and education preparing. Then, demand factors are the enrollment mechanism and the ability to teach. In case, the factors influencing the expansion of the tutoring school in Thailand differ from those in other countries. Supply factors are education level, career and income of parents, student experience, and personal characteristics. Besides, demand factors are marketing strategies and reputation of the tutorial school.

Keywords: Factor, expansion, demand on, Private tutoring

บทนำ

การกวดวิชา ได้ปรากฏอย่างเป็นทางการในประเทศไทยเมื่อมีการประกาศพระราชบัญญัติ โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 และการกวดวิชาได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาการและผลกระทบของการเรียนกวดวิชา ระยะเสรีของการกวดวิชา เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2534 หลังจากกระทรวงศึกษาได้ผ่อนคลายนโยบายข้อบังคับต่างๆที่ควบคุมโรงเรียนกวดวิชาลง ส่งผลให้เกิดโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มจำนวนขึ้น เกิดการแข่งขันระหว่างโรงเรียนกวดวิชาด้วยกันเอง วิชาที่สอนมีความหลากหลายมากขึ้น การตลาดได้เข้ามามีบทบาทสำคัญเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจ จนบางครั้งการตลาดได้ทำให้การเรียนกวดวิชาเป็นการเรียนตามความนิยม ไม่มีจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามมีคนจำนวนมากที่เห็นว่าการกวดวิชามีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถสอบเข้าเรียนต่อได้ตามที่ตั้งใจไว้ (นาวิ ชื่นศิริ, 2549) การขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชาในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2528-2558 (รายละเอียดดังภาพ 1) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Casciato (2011) และ Schlenker (2012) ที่ได้นำเสนอการขยายตัวของการเรียนกวดวิชาในต่างประเทศเกือบทุกประเทศทั่วโลก มีอัตราการขยายตัวและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

ภาพ 1 จำนวนโรงเรียนกวดวิชา แยกเป็นรายปี

ที่มา: สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

การเรียนกวดวิชา หมายถึง การเรียนเพิ่มพิเศษไปจากชั้นเรียนปกติ เพื่อเป้าหมายให้สอบเข้าศึกษาในสถาบันใดสถาบันหนึ่ง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2545) ขณะที่ Private Tutoring คือ การเรียนการสอนเพิ่มเติม โดยอิงเนื้อหาตามการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ (Soldo & Powell, 2011) และ Mark Bray ได้กล่าวถึง Shadow Education ว่า “...เป็นการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรเดียวกับหลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ...” (Shiqin & Miaojuan, 2010) ดังนั้น การเรียนกวดวิชา จึงเป็นการเรียนเพิ่มเติมจากชั้นเรียนปกติ โดยอาจใช้หลักสูตรเดียวกับหลักสูตรการเรียนปกติ มีเป้าหมายเพื่อให้สามารถบรรลุผลทางการศึกษา ทั้งนี้รูปแบบของโรงเรียนกวดวิชาอาจแบ่งได้อย่างคร่าวๆ 3 แบบ ได้แก่ ตัวต่อตัว หลังเรียนปกติ และกวดวิชา โดยมีความแตกต่างระหว่างรูปแบบในด้านต่างๆ โดยพบว่ารูปแบบการสอนตัวต่อตัวมีความเหมือนกันกับรูปแบบการเรียนกวดวิชาหลังเรียนปกติ แตกต่างกันเพียงผู้สอนและพื้นที่ใช้เรียน แต่ในกรณีของรูปแบบการกวดวิชานั้นมีความเฉพาะด้านในหลายประการ คือ มีผู้สอนเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือใช้เทปบันทึก โดยใช้สถานที่โรงเรียนกวดวิชา หรือสอนผ่านอินเทอร์เน็ต มีหลักสูตรการสอนที่อิงหลักสูตรการเรียนแบบปกติ หรือเพิ่มเติม ผู้เรียนคาดหวังที่จะได้รับเป็นแนวคำถามคำตอบของข้อสอบต่างๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายในระยะยาว การประกอบธุรกิจที่มีความเข้มแข็งสามารถก่อเกิดเป็นธุรกิจประเภทเฟรนไชส์ (ศิริรักษ์ วุฒิเทิดสกุล, 2551; Aurini & Davio, 2003; SBA for HKDSE, 2010; Tansel & Bircon, 2006 และ Ventura & Jang, 2010) การกวดวิชาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่สะท้อนถึงค่านิยมและการเรียนการสอนในสถาบัน การศึกษาปัจจุบันยังตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ในระดับที่ยังไม่พอเพียงต่อความต้องการ เป็นที่น่าสังเกตได้ว่าการเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากของจำนวนโรงเรียนกวดวิชา เป็นสิ่งที่มิใช่ว่าจะบังเอิญเกิดขึ้นในสังคมการศึกษาประเทศไทย

การยอมรับการกวดวิชาในสังคมมีสูงขึ้นอย่างมาก และกระแสสังคมที่ทำให้การกวดวิชาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาไปแล้ว จึงเป็นปัญหาของความเหลื่อมล้ำของผู้ที่มีรายได้น้อยไม่สามารถสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนได้ รวมถึงศักยภาพในการสอนของครูในโรงเรียนแต่ละสังกัด แต่ละพื้นที่ที่มีไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดการแบ่งแยกชนชั้น และเกิดข้อขัดแย้งทางการเมืองและสังคมในที่สุด ในวงการศึกษานับว่าเป็นความล้มเหลวทาง

การศึกษา เพราะ นับว่าเป็นสาเหตุของการทุจริตทางการศึกษา ที่ผู้สอนสามารถบิดเบือนหลักสูตรการสอน ซึ่งทำให้หลักสูตรที่ไม่ได้มาตรฐานเป็นผลตามมา, ด้านเศรษฐกิจ เช่น การใช้ทรัพย์สินของโรงเรียนเป็นอุปกรณ์ช่วยสอน และด้านวัฒนธรรม ที่เกิดจากการไม่สนใจเรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนเองยังได้รับผลกระทบจากการเรียนกวดวิชาในด้านแรงกดดันทางการเรียนที่มากขึ้น และการใช้เวลาน้อยลงกับกิจกรรมของครอบครัว สังคม และแม้กระทั่งเวลาส่วนตัวเองก็ตาม (Bray, 2003; Budiene, 2006; Heyneman, 2011; Jones, 2011)

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อสังเคราะห์หาปัจจัยที่มีต่อการขยายตัวของความต้องการเรียนกวดวิชา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การสืบค้นในช่วงระหว่างวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2560 ถึง 29 เมษายน พ.ศ. 2560 โดยใช้คำสืบค้นคำว่า กวดวิชา หรือ Tutor จากแหล่งสืบค้นข้อมูลในประเทศไทย คือ โครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และฐานข้อมูลการวิจัย การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จำนวนรวม 145 เรื่อง และเอกสารงานวิจัยของต่างประเทศโดยขอบเขตของเอกสารการวิจัยอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2560 คัดเลือกงานวิจัยจากแบบประเมินที่สร้างขึ้นที่กำหนดประเด็นการคัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่ใช้เฉพาะที่มีผลแสดงค่าสหสัมพันธ์ โดยแบบคัดเลือกได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ก่อนนำมาใช้สังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ (Qualitative synthesis) 18 เรื่อง โดยสังเคราะห์เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบของรายงานการวิจัย โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยายจะได้บทสรุปรวมข้อค้นพบของรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ในประเด็น ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการเรียนกวดวิชาที่เปลี่ยนแปลงไป

ผลการศึกษา

การจำแนกปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลในการเลือกเรียนกวดวิชาในงานวิจัย โดยแบ่งประเภทแนวทางการสังเคราะห์แบบผสมผสานตามแนวทางการแบ่งของ Bray (1999) คือ ด้านการศึกษา, ด้านเศรษฐศาสตร์, ด้านสังคม และด้านภาครัฐ ที่เชื่อมโยงกับ ด้านอุปสงค์ และด้านอุปทาน ตามแนวทางของ Hallak & Poisson (2007) ดังนี้

ตาราง 1 ปัจจัยที่ทำให้การเรียนกวดวิชาเป็นที่ยอมรับและขยายตัว

ประเภท	งานวิจัย	อุปสงค์	อุปทาน
ด้านการศึกษา	ต่างประเทศ	-การแข่งขันทางความรู้	-ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพต่ำ
		-จุดประสงค์เพื่อเพิ่มเติม ปรับปรุง หรือเตรียมตัวทาง การศึกษา	-กลไกการประเมินและคัดเลือกเข้าเรียน -ความสามารถในการสอนให้เข้าใจ
	ภายในประเทศ	-ระดับการศึกษา	
ด้านเศรษฐกิจศาสตร์	ต่างประเทศ	-การลงทุนทางการศึกษา เป็นการลงทุนทางมนุษย์ และสังคม	-ผลตอบแทน เงินเดือน -ศักยภาพทางการตลาด -ความต้องการตลาดแรงงาน
	ภายในประเทศ	-อาชีพและรายได้ของ ผู้ปกครอง	-กลยุทธ์ทางการตลาดของโรงเรียนกวด วิชา
ด้านสังคม	ต่างประเทศ	-ระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น -การเลื่อนไหลทางฐานะ สังคม	-การพัฒนาด้าน ICT ที่สามารถเข้าถึง การเรียนกวดวิชาได้ง่าย
		-ค่านิยมของผู้ปกครองและ ผู้เรียน และวัฒนธรรมทาง การศึกษา	
	ภายในประเทศ	-ประสบการณ์ผู้เรียน -ลักษณะส่วนบุคคล	-ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนกวดวิชา
ด้านภาครัฐ	ต่างประเทศ	-ความต้องการทางการศึกษาที่ เท่าเทียม	-นโยบายการลงทุนทางการศึกษา -การลดมาตรการควบคุมการเรียนกวด วิชา -การแจกคู่มือเรียนกวดวิชาฟรีสำหรับ นักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ -การลดหย่อนภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายใน การเรียนพิเศษ

งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์:

จิตกาญจน์นันท์ ชันติวงศ์ (2546), จิตติกานต์ ขาญนิต (2556), นิชาภา ภาปัทมาสน์ (2555), นิภาพร พรรุ่งโรจน์ (2549), บุษกร ไวกงษ์ (2547), พงศ์ถวัลย์ ทวีวงศ์ (2545), พริยาภรณ์ ศรีสุวรรณ (2543), เพชรพร ขำเนียม (2551), รุจิรา จันทรแดง (2560), วรเนตร พลภาณุมาศ (2541), ศิริเดช สุขชีวะ (2552), สวนีย์ กลสิปิยวงศ์ (2555), สุพจน์ ภิญโญภัสสร (2545), สุวิมล จีระทรงศรี (2552), อธิคม ใจปลอด (2557), อนุสรณ์ ศิริมงคล (2548), อาแซ ยะเยรี (2557), Bray (1999, 2006), Bray & Kwok (2003), Dang (2011), Dang&Rogers

(2008), Hallak & Poisson (2007), Heyneman (2011), Jone (2011), Kang (2007), Kwok (2010), Lee (2011), Watson (2008), Zhang (2011)

การอภิปรายผล

ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพด้วยกระบวนการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะแห่งอนาคตใหม่ที่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นเยาวชนยุคใหม่ในยุคดิจิทัลได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเพื่อความเจริญของงานของบุคคลและสังคม (สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงค์, 2560) และความเชื่อที่ว่า การลงทุนทางการเรียนกวดวิชานับว่าเป็นการลงทุนทางทุนมนุษย์ (Human Capital) (Bray, 1999; Budiene, 2006) ซึ่งส่งผลอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม (Heyneman, 2011) โดยในสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทุนมนุษย์ มากกว่าทุนทางกายภาพ (Physical Capital) อย่างน้อย 3 เท่า (Power, 2000) โดยครอบคลุมที่เห็นว่าการลงทุนทางการศึกษามีความสำคัญ มักเป็นครอบครัว ที่มีทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital), ทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Culture Capital) ที่สูง (Bray, 2011; Tansel & Bircan, 2006) โดยมีความคาดหวังเงินเดือนที่ได้จากการประกอบอาชีพ เป็นผลตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษา โดยผู้เรียนมองว่าการเรียนพิเศษเป็นการบริโภคมากกว่าการลงทุน (Dang & Rogers, 2008) และเมื่อใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์อธิบาย อิทธิพลของการใช้จ่ายในการเรียนกวดวิชา ได้ถูกนำมาเป็นปัจจัยหนึ่งในพิจารณาก่อนการเข้าทำงานในช่วงแรกของชีวิต (ศิวพงศ์ ธีรอำพน, 2547) ทั้งนี้ ปัจจัยของผู้ปกครองที่ปรากฏทั้งในรายงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ ปัจจัยด้านการศึกษาอาชีพ รายได้ของผู้ปกครอง (Bray, 2009; Tansel & Bircon, 2006) หมายรวมถึงเศรษฐฐานะทางสังคม (Bray, 2011; Mischo, 2002; Montt, 2011) ส่วนปัจจัยที่ปรากฏเฉพาะในประเทศไทย ได้แก่ ค่านิยม (อนุสรณ์ ศิริมงคล, 2548) ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้สอนที่เป็นส่วนสำคัญในการดึงดูดความต้องการเรียนกวดวิชา เฉพาะในประเทศไทย พบว่าให้ความสำคัญกับ ระดับการศึกษาหรือคุณวุฒิทางการศึกษาของผู้สอน กับการให้ข้อมูลการเรียนกวดวิชา ต่างกับที่พบในงานวิจัยต่างประเทศ ที่ปัจจัยสำคัญเน้นที่ ประสิทธิภาพการสอน และภาระงาน (Kim, 2004) เป็นหลัก ในด้านผู้สอนนี้แสดงให้เห็นถึงการพิจารณาในมุมมองที่ต่างกัน ขณะที่ ลักษณะที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ เนื้อหาและความรู้ต่างๆ สื่อการเรียนการสอน บุคลากร และการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ควรผสมผสานกันให้สอดคล้องเพื่อชักจูงให้ตัดสินใจเรียนได้สูง (รัฐพล แจ่มจันทร์ และศิวินิต อรรถวุฒิกุล, 2558) เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด และความมีชื่อเสียงของสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญของความต้องการเรียนกวดวิชาในประเทศไทย แต่งานวิจัยต่างประเทศพบปัจจัยที่ต่างออกไป คือ คุณภาพ สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ (Kim, 2004) ค่าใช้จ่าย (Borodchuk, 2011) รูปแบบการสอน (Ventura & Jang, 2010) เป็นปัจจัยในการพิจารณาเลือกเรียน

ตาราง 2 กลุ่มเป้าหมายตามช่วงอายุและจุดประสงค์ของการกวดวิชา

อายุ (ปี)	ระดับชั้นเรียน			กลุ่มผู้เรียน	จุดประสงค์ของการกวดวิชา
1	การดูแลจากผู้ปกครอง			เด็กเล็ก	เพื่อเตรียมเด็กให้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนอนุบาล
2	เตรียมอนุบาล				
3	อนุบาล			ก่อนวัยเรียน	เพื่อฝึกความสามารถด้านการอ่านภาษาไทย/อังกฤษตามเกณฑ์กำหนดของชั้นเรียน
4					
5					
6				อนุบาล	สอนภาษาไทย/อังกฤษ คณิตศาสตร์ และการเขียนหนังสือ และกวดวิชาเพื่อให้สามารถสอบเข้าเรียนในโรงเรียนประถมที่มีชื่อเสียง
7	ประถมศึกษา				
8					
9					
10				ประถมศึกษา	กวดวิชาเนื้อหาการเรียนล่วงหน้าเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนจริง เรียนเพื่อเสริมความรู้/ความเข้าใจในวิชาที่เรียนตามปกติ และกวดวิชาเพื่อให้สามารถสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมที่มีชื่อเสียง
11					
12					
13	มัธยมศึกษาตอนต้น				
14					
15					
16	มัธยมศึกษาตอนปลาย	เตรียมทหาร	ปวช.	มัธยมศึกษา	กวดวิชาเนื้อหาการเรียนล่วงหน้าเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนจริง เรียนเพื่อเสริมความรู้/ความเข้าใจในวิชาที่เรียนตามปกติ และกวดวิชาเพื่อให้สามารถสอบเข้าเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียง
17					
18					
19	ปริญญาตรี	นักเรียนเหล่า	ปวส.	บุคคลนอกกระบบ	เรียนลัดเพื่อสอบเทียบระดับความรู้
20				บัณฑิตศึกษา	กวดวิชาสำหรับสอบคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท/เอก
21					
22					
23	ปริญญาโท			โดยรวม	เพิ่มประสิทธิภาพ และศักยภาพทางการเรียน รวมทั้งคาดหวังมีรายได้ที่ดีในอนาคต
24					
25					
26	ปริญญาเอก				
27					
28					
29 ขึ้นไป					

ที่มา: พิชัย สมส่งสวัสดิ์ (2552); SBA for HKDSE (2010)

จากตารางที่ 2 เป็นปัจจัยของผู้เรียนที่ต้องการเรียนกวดวิชาในแต่ละช่วงวัย งานวิจัยในประเทศสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ แสดงถึงปัจจัยที่ระดับชั้นที่เรียน จำนวนปีที่เรียนกวดวิชา (Nate, 2006) เป็นหลัก ส่วนประเด็นทางด้านจิตวิทยาของผู้เรียนในต่างประเทศคำนึงจากภาระการเรียน การแข่งขัน (Hongxia & Xiaohao, 2011) ความกังวลใจ (Dawson, 2010) เป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับประเทศไทย ปรากฏปัจจัยด้านค่านิยมเป็นส่วนหนึ่งด้วย

การเรียนกวดวิชาเป็นตัวแสดงความไม่เท่าเทียมในสังคม ซึ่งอาจก่อให้เกิดการแบ่งแยกชนชั้น และเกิดข้อขัดแย้งทางการเมืองและสังคมในที่สุด ในวงการศึกษาถือว่าเป็นความล้มเหลวทางการศึกษา เพราะ นับว่าเป็นสาเหตุของการทุจริตทางการศึกษา (บิดเบือนหลักสูตรการสอน และหลักสูตรไม่ได้มาตรฐาน), เศรษฐกิจ (ใช้ทรัพยากรของโรงเรียนเป็นอุปกรณ์ช่วยสอน) และวัฒนธรรม (การไม่สนใจเรียน) เป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนเองยังได้รับผลกระทบจากการเรียนกวดวิชาในด้านแรงกดดันทางการเรียนที่มากขึ้น และการใช้เวลาน้อยลงกับกิจกรรมของครอบครัว สังคม และแม้กระทั่งเวลาส่วนตัวเองก็ตาม (Bray, 2003; Budiene, 2006; Heyneman, 2011; Jones, 2011) โดยสามารถสรุปผลดีและผลเสียจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องได้ดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลกระทบที่ได้รับจากการกวดวิชา

ผลกระทบ	บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการกวดวิชา		
	ครูผู้สอนพิเศษ	นักเรียน	ผู้ปกครอง
ผลดี	1. มีรายได้เพิ่มขึ้น	1. มีความมั่นใจ	1. มีความมั่นใจในบุตร
	2. มีการค้นคว้าเพิ่มขึ้น	2. ได้ประสบการณ์ชีวิต	หลาน
	3. มีมนุษยสัมพันธ์	3. มีมนุษยสัมพันธ์	2. ตัดความรำคาญได้
		4. ไม่มั่วสุมอบายมุข	3. สร้างบุตรหลานให้ได้มี
		5. อาจทำคะแนนได้ดีกว่าผู้ที่ไม่เรียนพิเศษ	ประสบการณ์ชีวิต
		6. เข้าใจเนื้อหาได้มากขึ้น	4. เป็นเสมือนการการเลี้ยง/
		7. มีหลักคิดที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น	ดูแล บุตรหลาน
		8. สามารถเรียนในชั้นเรียนปกติได้อย่างต่อเนื่องและเข้าใจ	
ผลเสีย	1. ไม่ค่อยทำผลงานวิชาการ	1. ไม่ค่อยสนใจเรียนในชั้นเรียนปกติ	1. เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
	2. ไม่ค่อยสอนหรือถ่ายทอดไม่เต็มที่	2. เป็นช่องทางการโกหก	2. เป็นภาระการรับ-ส่ง
	3. จัดความลำเอียงไม่ได้	3. ไม่มีเวลาวาง ทำกิจกรรมอื่นๆ	3. ทำตามกระแสเพียงเพื่อ
	4. บิดเบือนหลักสูตรการสอน	4. ถ้าไปเรียนโดยถูกบังคับ อาจถูกดึงไปในทางที่ผิดได้	อยากให้ถูกมองว่าเป็นพ่อหรือแม่ที่ดี
	5. เกิดการทุจริตในหน้าที่	5. เกิดความเครียดจากการแข่งขันและแรงกดดัน	

ที่มา: ประทีป ชูหมื่นไวย (2538), Bray (2003), Dang & Rogers (2008), Hallak & Poisson (2007), Lee (2011), Shiqin & Miaojuan (2010)

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะผู้วิจัยได้สรุปออกเป็น 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการเรียนกวดวิชา (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2545; Bray, 2009; Heyneman, 2011; Shiqin & Miaojuan, 2010) ได้ตั้งตาราง 4 และ ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัย (Bray, 2003, 2010; Kwonk, 2004) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 4 ข้อเสนอแนะการเรียนกวดวิชาของปัจจัยด้านต่างๆ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	ข้อเสนอแนะ
การเรียนการสอน	-ควรใช้เวลาจากการเรียนปกติ -สอนแบบเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา
ผู้สอน	-ผู้สอนไม่ควรเป็นบุคคลเดียวกับที่สอนในชั้นเรียนปกติ
ผู้ปกครอง/ผู้เรียน	-กำกับติดตามผลที่ได้จากการเรียนการสอน
โรงเรียน	-จัดสอนเสริมให้กับโรงเรียนด้อยโอกาสนอกเมือง -จัดการสอนเสริมให้กับเด็กเรียนอ่อนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย -พัฒนาโรงเรียนให้เป็น Creative and Innovative School
ภาครัฐ	-ควรลดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ และการศึกษา -ควรออกกฎหมายเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน -ให้นักเรียนได้เรียนพิเศษอย่างเท่าเทียม -วางแผนนโยบายการศึกษาให้ครอบคลุมทุกด้าน -กำหนดเกณฑ์กลางและการดูแลให้ปฏิบัติตามเกณฑ์

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยสามารถทำได้หลายแนวทาง ดังนี้

1. ความตระหนักถึงธรรมชาติ ขนาด และสาเหตุของการเรียนกวดวิชา
2. เทคโนโลยีและอนาคตของการเรียนกวดวิชา
3. เปรียบเทียบจากความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และกฎระเบียบในแต่ละพื้นที่ต่อการเรียนกวดวิชา
4. ประสิทธิภาพ และการพัฒนาการของโรงเรียนกวดวิชา
5. เศรษฐศาสตร์และการลงทุนเรียนกวดวิชา
6. สังคมวิทยาทางการเรียนกวดวิชา
7. การศึกษาในระยะยาวทางการเรียนกวดวิชา

สรุปผลการวิจัย

อัตราการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชาปรากฏขึ้นในทุกสังคมทั่วโลก เพราะการศึกษาเป็นเสมือนทุนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนมนุษย์ (Human capital) ดังนั้นการลงทุนทางการศึกษาโดยการเรียนกวดวิชาจึงเป็นที่ยอมรับ เป็นค่านิยมและความจำเป็นที่ต้องการเพิ่มศักยภาพและ สมรรถนะทางการเรียนผ่านการเรียนกวดวิชา ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการ ทั้งนี้ขึ้นกับเหตุผลและปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และภาครัฐ และหากพิจารณาจากปัจจัยที่มาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่ประกอบด้วยนักเรียน ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน ผู้สอน/โรงเรียนกวดวิชา และภาครัฐ โดยการเรียนรู้กวดวิชาเป็นตัวแปรหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึง ความแตกต่างของทุนมนุษย์ และความตระหนักต่อการเรียน ที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประสิทธิภาพทางการเรียนที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- จิตติกานต์ ขาญนิต. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนกวดวิชาในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรณีศึกษา เศรษฐศาสตร์มหภาค. วิทยานิพนธ์. เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตกัญจน์นันท์ ชันติวงศ์. (2546). ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การศึกษา) กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรคม ใจปลอด. (2557). การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนโรงเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์. เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นาวิ ชันศิริ. (2549). พัฒนาการของโรงเรียนกวดวิชาในกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2497-2540). วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิชาภา ภาปมาสน์. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจสมัครเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิภาพร พรุ่งโรจน์. (2549). การศึกษาทัศนคติและความเชื่อของครูที่มีต่อการสนับสนุนให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกวดวิชา. สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุษกร ไวกวจน์. (2547). การตัดสินใจเรียนกวดวิชาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายวิทยาศาสตร์ ในกรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ประทีป ชูหมื่นไวย. (2538). มุมมองหนึ่งของการเรียนกวดวิชา. วารสารศึกษาศาสตร์. ปีที่ 18, ฉบับที่ 1, หน้า 44-46.
- พงศ์วัลย์ ทวีวงศ์, ม.ล. (2545). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ ศาสตรมหาบัณฑิต (การวัดและประเมินผลการศึกษา) กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชัย สมสงส์สวัสดิ์. (2552). ธุรกิจโรงเรียนกวดวิชายังมีแนวโน้มเติบโต. สารวิจัยธุรกิจ บมจ.ธนาคารกรุงไทย. ปีที่ 13, ฉบับที่ 14.
- พิริยาภรณ์ ศรีสุวรรณ. (2543). การศึกษาการกวดวิชาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว) พิษณุโลก. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- เพชรพร ขำเนียม. (2551). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนกวดวิชาและความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโรงเรียนกวดวิชาของผู้เรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) พระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2545). **การกวดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย**. งานวิจัยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. องค์การค้ำของคุรุสภา: พิมพ์ครั้งที่ 1.
- รัฐพล แจ่มจันทร์ และคิวนิต อรรถวุฒิกุล. (2558). **แนวทางการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการแนะแนวการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในโรงเรียนกวดวิชาวิชาวิทยาศาสตร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร**. Veridian E-Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 8(2): 2713-2728.
- รุจิรา จันทรแดง. (2560). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนราธิวาส; ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนราธิวาส**. บทความ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรรณตร พลภาณุมาศ. (2541). **การศึกษาค่าใช้จ่ายและประสิทธิผลการเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐ**. การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริเดช สุชีวะ. (2552). **ปัจจัยที่ส่งเสริมการตัดสินใจเรียนกวดวิชาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น: การวิเคราะห์จำแนกกลุ่มพบกับการวิเคราะห์ซัพพอร์ตเวกเตอร์แมชชีน**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริรักษ์ วุฒิเทิดสกุล. (2551). **ความสนใจเรียนโดยระบบอินเทอร์เน็ตของนักเรียนที่เรียนโรงเรียนกวดวิชาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่**. ปัญหาพิเศษ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิวพงศ์ อีร์อาพน. (2547). **การกวดวิชากับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ**. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์ มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สวนีย์ กลปิยวงศ์. (2555). **ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถาบันกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์. ปริญญาบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- สำนักงานข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์. (2554, 6 กรกฎาคม). **“ชาญวิทย์” ระบุโรงเรียนกวดวิชาเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว กว่าปีละ 10% เฉพาะกรุงเทพมหานครมีกว่า 1,600 โรงเรียน ภาษาอังกฤษค่าเรียนแพงสุดเฉลี่ย 200 บาทต่อชั่วโมง**. ข่าวสังคม.
- สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (2560). สถิติการศึกษาเอกชน. สืบค้นจาก <http://www.opec.go.th/webopecc/content.php?page=content&group=statistic> เมื่อ 20 เมษายน 2560.

- สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์. (2560). **ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. Veridian E-Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 10(2): 2843-2854.
- สุพจน์ ภิญโญภัสสร. (2545). **การศึกษาอุปสงค์ของการเรียนกวดวิชานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สุวิมล จีระทรงศรี. (2552). **ผลสัมฤทธิ์ของการกวดวิชาและการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ) กรุงเทพฯ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.**
- อนุสรณ์ ศิริมงคล. (2548). **การกวดวิชากับการปฏิรูปการศึกษาไทย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- อาแซ ยะเยริ. (2557). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจกวดวิชานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐในเขตจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**

ภาษาต่างประเทศ

- Aurini, J., and Davies, S. (2003). **The Transformation of Private Tutoring: Education in a Franchise From**. Annual Meeting of the CSAA.
- Borodchuk, N. (2011). **SHADOW EDUCATION: QUAN and QUAL analysis of impact of the education reform (implement of centralized standardized testing on private tutoring in Ukraine**. Development Studies Institute London School of Economics and Political Science.
- Bray, M. (1999). **The shadow education system: private tutoring and its implications for planners**. Paris: IIEP-UNESCO.
- _____. (2003). **Adverse effects of private supplementary tutoring dimensionary implications and government responses**. Paris: IIEP-UNESCO.
- _____. (2006). **Private supplementary tutoring: comparative perspectives on patterns and implications**. Compare. 36(4): 515-530.
- _____. (2009). **Confronting the shadow education system what government policies for what private tutoring?** Paris: IIEP-UNESCO.
- _____. (2010). **Researching shadow education: methodological challenges and directions**. Asia Pacific Education Review. 11: 3-13.
- _____. (2011). **The Challenge of Shadow Education Private tutoring and its Implication for Policy Makers in the European Union**. NESSE.

- Bray, M., and Kwok, P. (2003). **Demand for private supplementary tutoring: conceptual considerations, and socio-economic patterns in Hong Kong.** *Economics of Education Review.* 22: 611-620.
- Budiene, V. (2006). **Education in a Hidden Marketplace Monitoring of Private Tutoring.** USA: Createch Ltd.-UNESCO.
- Casciato, P. (2011). **Europeans spend billion on “Shadow education”.** Reuter(U.S.), Brussels, June 6.
- Dang, H.A. (2011). **A bird’s-eye view of the private tutoring phenomenon in Vietnam.** *The Newsletter.* 56: 26-27.
- Dang, H.A., and Rogers, F.H. (2008). **How to Interpret the Growing Phenomenon of Private Tutoring: Human Capital Deepening, Inequality Increasing, or Waste of Resource?** Development Research Group: The World Bank.
- Dawson, W. (2010). **Private tutoring and mass schooling in East Asia: reflections of in equality in Japan. South Korea, and Cambodia.** *Asia Pasific Educaion Review.* 11: 14-24.
- Hallak, J., and Poisson, M. (2007). **Corrupt school, corrupt universities: What can be done?** Paris:IIEP-UNESCO.
- Heyneman, S.P. (2011). **Private Tutoring and Social Cohesion.** *Peabody Journal of Education.* 86:. 183-188.
- Hongxia, Y., and Xiaohao, D. (2011). **How to Get Out of the Prisoners’ Dilemma: Educational Resource Allocation and Private Tutoring.** *Frontiers of Education in China.* 6(2): 279-292.
- Jones, R.S. (2011). **Education Reform in Japan.** OECD Economics Department Working Papers. No. 888.
- Kang, C. (2007). **Does Money Matter? The Effect of private Educational Expenditures on Academic Performance.** JEL Classification. I20,C30.
- Khalfaoui, N. (2010). **Shadow Education: Its Nature, Role and Function in British International Schools in Hong Kong.** Master thesis, Durham University. Available at Durham E-Theses Online: <http://etheses.dur.ac.uk/306/>
- Kim, T. (2004). **Shadow Education: School Quality and Demand for Private Tutoring in Korea.**

- Kwonk, P. (2004). **Emergence of Demand for Private Supplementary Tutoring in Hong Kong: Argument, Indicators and Implications**. Hong Kong Teachers' Centre Journal. 3: 1-14.
- _____. (2010). **Demand intensity, market parameters and policy responses towards demand and supply of private supplementary tutoring in China**. Asia Pacific Education Review. 11: 49-58.
- Lee, S.K. (2011). **Korea: Local perspectives of Korean shadow education**. Re/Considering Development. 2(2).
- Mischo, C. (2002). **Expansion and effectiveness of private tutoring**. European Journal of Psychology of Education. 17(3): 263-273.
- Montt, G. (2011). **Cross-national Differences in Educational Achievement Inequality**. Sociology of Education. 84(1): 49-68.
- Nate, S.R. (2006). **Private Supplementary Tutoring among Primary Students in Bagladesh**. BRAC Research Report.
- Power, C.N. (2000). **Global Trends in Education**. International Education Journal. 1(3): 152-163.
- SBA for HKDSE. (2010). **Is attending tutorial classes a new trend?**
- Schlenker, D. (2012). **Private tutoring: The shadow has spread**. News. UNESCO (BKK), 24th Feb.
- Shiqin, W., and Miaojuan, C. (2010). **Interview with Mark Bray: Shadow Education on Its Way**. from http://english.pku.edu.cn/News_Events/News/Global/7344.htm
- Soldo, A., and Powell, S. (2011). **The Phenomenon of Private tutoring in BiH**. NEPC.
- Tansel. A., and Bircan, F. (2006). **Demand for education in Turkey: A tobit analysis of private tutoring expenditures**. Economic of Education Review. 25: 303-313.
- Ventura, A., and Jang, S. (2010). **Private tutoring through the internet: globalization and offshoring**. Asia Pacific Education Review. 11: 59-68.
- Watson, L. (2008). **Private expectations and public schooling: the growth of private tutoring in Australia**. Australian Association for Research in Education National Conference. Brisbane.
- Zhang, W. (2011). **Shadow education with Chinese Characteristics**. The Newsletter. 56: 28.